

ПОЛЯКОВ ВАДИМ ЮРІЙОВИЧ
начальник центру післядипломної освіти,
Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-8434-2336>

ЛЕГЕНЧУК СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ
старший викладач кафедри розвідки,
Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0009-0008-3993-7104>

ОБОРОННИЙ БІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: УРОКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Проаналізовано зміни в організації та веденні оборонного бою з початком агресії російської федерації у 2014 р., а також після повномасштабного вторгнення у 2022 р. й дотепер. Розглянуто трансформацію способів ведення оборонного бою, застосування новітніх технологій та інженерного забезпечення від позиційної оборони періоду Антитерористичної операції (Операції об'єднаних сил) до сучасної високотехнологічної й маневреної оборони.

Особливу увагу приділено взаємній ситуаційній обізнаності на полі бою, що спричинило масове застосування БПЛА, зокрема FPV-дронів, уможливлючи здійснення високоточного ураження на рівні малих підрозділів, а також дедалі більший ролі радіоелектронної боротьби. Досліджено зміни у тактиці дій механізованих підрозділів і впровадження в силах оборони України децентралізованої моделі управління (Mission Command).

Здійснено порівняльний аналіз етапів війни, викладено висновки щодо ключових змін, а також прогноз подальшого розвитку оборонного бою.

***Ключові слова:** сили оборони України; оборонний бій; наступальний бій; тактика; опорний пункт; противник; ситуаційна обізнаність; безпілотні літальні апарати.*

Постановка проблеми. Досвід російсько-української війни, яка стала найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, довів, що погляди на ведення бойових дій на суші, у повітрі й на морі повністю або частково не відповідають сучасності.

Технічний прогрес і стрімкий розвиток технологій швидко й докорінно змінює характер ведення бою, як наступального, так і оборонного. Тож командирам і особовому складу підрозділів сил оборони України доводиться миттєво адаптуватися самим і змінювати тактику його ведення.

Оборонний бій як один із видів бою зазнав фундаментальних змін. Обидві сторони

конфлікту продемонстрували, що класичні підходи, спрямовані на стримування масованих механізованих проривів за допомогою позиційної та глибоко ешелонованої оборони, в умовах значного технологічного стрибка недостатньо ефективні.

Отже, виникає потреба у проведенні аналізу цих змін, виокремленні чинників, які зумовили ці зміни, аби спрогнозувати ймовірний подальший розвиток оборонного бою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема російсько-української війни і трансформації сучасного воєнного мистецтва активно досліджується як українськими, так і закордонними аналітичними центрами, військовими експертами й науковцями. Так, у

праці [1] проведено аналіз застосування військ (сил), бойового досвіду початкового етапу широкомасштабного вторгнення росії та надано відповідні рекомендації щодо його впровадження у діяльність органів військового управління, військових частин (підрозділів) Збройних Сил України. Однак наведене дослідження охоплює лютий – березень 2022 р., що є лише одним із етапів російсько-української війни.

Значний внесок в аналіз тактичних змін на театрі воєнних дій робить британський Королівський інститут об'єднаних сил (RUSI). У звітах, зокрема у працях [2, 3], розглядаються процеси адаптації, зміни в застосуванні артилерії, бронетехніки, засобів РЕБ та сил підтримки обома сторонами конфлікту, а також питання авіаційної підтримки і протиповітряної оборони. Проте особливостей тактики ведення загальновійськового бою та її зміни в ході війни автори торкаються лише побіжно.

Американський Інститут вивчення війни (ISW) у своїх щоденних «Оцінках російської наступальної кампанії» [4] надає аналіз дій сторін і змін на лінії зіткнення, однак здійснює це на оперативному і стратегічному рівнях, а також розглядає воєнно-політичні особливості російсько-українського протистояння, що виходить за межі цього дослідження.

Технологічний аспект російсько-української війни, зокрема активний розвиток безпілотних систем, висвітлено у низці публікацій на профільних українських і закордонних ресурсах. Публікації [5, 6] розкривають зміни у тактиці ведення бойових дій з появою безпілотних систем. У дописі [7] автор аналізує економічний і тактичний вплив FPV-технологій на хід бойових дій. Зазначені напрацювання відображено у цьому дослідженні.

Зміна філософії управління і впровадження у силах оборони України принципів децентралізації (Mission Command) досліджується у працях [8, 9], що дало змогу розглянути еволюцію оборонного бою крізь призму розвитку системи управління.

Питання забезпечення ситуаційної обізнаності на полі бою розглядалися у публікаціях [11, 12, 13] як важливий складник системи управління у силах оборони України, що відігравав значну роль в еволюції українського воєнного мистецтва і тактики зокрема.

Незважаючи на велику кількість публікацій, деякі з них мають загальний оглядовий характер. Інші дослідження фокусуються на окремих особливостях сучасного загальновійськового бою,

наприклад, на застосуванні безпілотних систем чи питанні децентралізації військового управління, або досліджують певний етап війни. Окремі праці розглядають російсько-українську війну на стратегічному чи оперативному рівні й не можуть бути повною мірою використані в цьому дослідженні.

Отже, наразі бракує дослідження, яке б синтезувало еволюцію оборонного бою в усій сукупності її складників – технологічного, інженерного, тактичного та управлінського. Саме це й зумовлює актуальність статті.

Мета статті – проаналізувати розвиток форм і способів ведення оборонного бою з досвіду російсько-української війни у період 2014–2025 рр. для виявлення ключових тенденцій, проблем і перспектив, що дасть змогу здійснити прогнозування подальшого розвитку оборонного бою.

Виклад основного матеріалу. Антитерористична операція (АТО), а згодом Операція об'єднаних сил (ООС) 2014–2022 рр. сформували унікальний бойовий досвід для сил оборони України. Цей етап став основою, завдяки якій у подальшому відбувалася трансформація оборонного бою. Аналіз зазначеного періоду є ключовим для розуміння як сильних сторін, так і певних обмежень, з якими Збройні Сили України та інші військові формування увійшли у нову фазу війни.

Після активних бойових дій у 2014–2015 рр. фронт стабілізувався. Цей період характеризувався відносно статичною лінією зіткнення, де основні зусилля сторін було зосереджено на утриманні займаних позицій, а не на проведенні глибоких наступальних операцій (бойових дій).

Бойова активність переважно зводилася до епізодичних бойових зіткнень, локальних боїв за окремі бойові позиції, опорні пункти чи ключові ділянки місцевості (об'єкти), а також артилерійських дуелей і застосування снайперських і диверсійно-розвідувальних груп. Сили оборони України, дотримуючись політичних обмежень і намагаючись мінімізувати втрати серед цивільного населення й руйнування інфраструктури, свідомо уникали широкомасштабних наступальних дій.

Такий характер конфлікту мав глибокий вплив на тактику дій і психологію військ. З одного боку, він давав змогу накопичити значний досвід у веденні оборонного бою в умовах постійного вогневого контакту, вдосконалити навички маскування, інженерного обладнання позицій та протидії диверсійним загрозам. З іншого боку, вісім років позиційної

оборони неминуче призвели до формування певної «тактичної короткозорості». Командири підрозділів звикли мислити категоріями утримання конкретної бойової позиції чи опорного пункту взводу. Це сформувало стійку психологічну і доктринальну залежність від фізичної лінії бойового зіткнення. Як наслідок, коли 24 лютого 2022 р. фронт раптово став динамічним і набув великої протяжності, така інерція мислення, налаштованого на позиційну, а не маневрену оборону, стала одним із викликів, що ускладнив реагування на швидкі просування російських військ, особливо на південному напрямку.

В умовах позиційної війни основою оборони став опорний пункт взводу. Відповідно до вимог Бойового статуту механізованих і танкових військ, частини III (взвод, відділення, екіпаж) опорний пункт взводу займає ділянку місцевості по фронту до 400 м і в глибину до 300 м [10]. Він складається з бойових позицій для трьох механізованих відділень і приданих підрозділів (за наявності), вогневих позицій для бойових машин піхоти або бронетранспортерів та інших приданих вогневих засобів, а також командно-спостережного пункту командира взводу.

Бойові позиції відділень, як правило, мають розташовуватися в одну або дві лінії. Інженерне обладнання опорного пункту взводу спрямовувалося насамперед на захист особового складу від вогню стрілецької зброї та ураження уламками артилерійських снарядів і мін, із траншеями й ходами сполучення. Для особового складу обладнувалися перекриті щілини та бліндажі, а для бойової техніки – окопи.

Система вогню має будуватися за класичним принципом: смуги вогню підрозділів перекриваються, створюючи суцільну зону ураження перед переднім краєм оборони. Однак загальна концепція оборони залишалася лінійною. Глибина оборони була мінімальною, а головна увага приділялась утриманню першої лінії траншей. Така модель, ефективна для конфлікту низької інтенсивності, виявилася недостатньо стійкою до масованих артилерійських обстрілів, ударів авіації та штурмових дій великими силами. Це стало очевидним після початку повномасштабного вторгнення.

Артилерія у період Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил виконувала головним чином завдання з контрбатареїної боротьби, ураження цілей на передньому краї і в найближчій тактичній глибині противника. До

зміни у її застосуванні спонукало використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА).

Саме на цьому етапі сили оборони України почали активно використовувати БПЛА для розвідки й коригування артилерійського вогню. Досвід застосування БПЛА систематизувався і впроваджувався у програми підготовки артилерійських підрозділів. Використання дронів дало змогу значно скоротити час на підготовку даних для стрільби, підвищити точність вогню та зменшити витрату боєприпасів. У цей період фактично було закладено підґрунтя для створення інтегрованих «розвідувально-ударних комплексів», які повноцінно розкрили свій потенціал уже після 24 лютого 2022 р.

Варто зауважити, що у період АТО (ООС) БПЛА застосовувалися переважно для розвідки й коригування вогню, а не як вогневий засіб. Їхня кількість була обмеженою, а можливості – значно менші за сучасні. Проте за цей час сили оборони України змогли накопичити досвід, підготувати значну кількість операторів і відпрацювати нові прийоми та способи дій, які стали основою для стримування противника на початку повномасштабного вторгнення. Децентралізоване надходження й опанування технологій у 2014–2021 рр. зумовили впровадження децентралізованого командування і тактичних інновацій, що характеризує сили оборони України на сучасному етапі.

Повномасштабне вторгнення російської федерації стало каталізатором безпрецедентної технологічної трансформації поля бою. Швидкість, з якою нові технології впроваджувались, адаптувалися й масштабувалися, кардинально змінила саму природу оборонного бою, зробивши багато класичних підходів застарілими.

Найбільш фундаментальною зміною, що внесла російсько-українська війна, стала ситуаційна обізнаність командирів, як наших сил, так і противника. Вона являє собою здатність оперативно сприймати, розуміти і прогнозувати події на полі бою, що критично впливає на успішність виконання бойового завдання. Масова доступність і широке застосування обома сторонами відносно дешевих розвідувальних БПЛА, таких як квадрокоптери комерційного зразка (наприклад, DJI Mavic, Autel) і малих БПЛА літакового типу, призвели до того, що в тактичній глибині практично не залишилося «сліпих зон».

Будь-яке скупчення військ, висування колони бойової техніки чи розгортання артилерійської батареї протягом лічених хвилин із високою ймовірністю виявляється розвідувальним, а почасти й ударним БПЛА противника. Досвід показує, що час із моменту виявлення цілі й до її вогневого ураження скоротився до періоду від кількох до десяти хвилин залежно від рівня підпорядкованості та виду вогневих засобів. Це робить майже неможливими для реалізації класичні прийоми, що базуються на прихованому зосередженні сил для наступу. Концепція «туману війни», описана ще К. фон Клаузевіцем, яка століттями ґрунтувалася на невизначеності бойової обстановки, на тактичному рівні значною мірою знівельована.

Поява ситуаційної обізнаності командира мала неабиякий вплив на підготовку та ведення оборонного бою. По-перше, військові частини (підрозділи) в обороні отримали значну перевагу, оскільки у змозі бачити наміри й підготовку противника до наступальних дій заздалегідь і завдавати ураження ще на етапі висування й розгортання у бойові порядки. По-друге, зникло поняття безпечного тилу в тактичній глибині обох сторін. Будь-яка ділянка місцевості в межах 10–15 км (і постійно збільшується) від лінії зіткнення перебуває під постійним наглядом. Такий чинник значно ускладнює логістику, ротацію, евакуацію поранених та відновлення боєздатності підрозділів. По-третє, обидві сторони змушені кардинально змінювати тактику й переходити від дій у складі підрозділів до використання малих, максимально розосереджених, і мобільних груп, здатних швидко перемішуватися й маскуватися.

Однак важливо розуміти, що ситуаційна обізнаність не є абсолютною чи статичною. Активність засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ), погодні умови, час доби та рельєф місцевості створюють мозаїку зон, які проглядаються і не проглядаються, а їхні межі постійно змінюються. Тож сучасний загальновійськовий бій перетворився на «війну за видимість», де успіх залежить не лише від здатності уразити ціль, але й від уміння створити локальну «зону прозорості» для своїх сил, одночасно занурюючи противника у штучно створений «туман війни».

Якщо розвідувальні БПЛА забезпечили командирам ситуаційну обізнаність, то ударні FPV-дрони (First-Person View) зробили поле бою

надзвичайно летальним. Невеликі, швидкі й маневрені апарати, розроблені для гонок і хобі, були швидко адаптовані для військових потреб. Оснащені бойовою частиною, вони перетворилися на масову, дешеву й надзвичайно ефективну керовану зброю.

Вартість одного FPV-дрона незрівнянно менша за вартість протитанкової ракети чи артилерійського снаряда. Це забезпечило підрозділам рівня батальйон, рота й навіть взвод здатність завдавати високоточних ударів по бронетехніці, фортифікаційних спорудах і живій силі противника на відстані десятків кілометрів.

Така революція кардинально змінила економіку війни. Вартість ураження важливих цілей (танк чи САУ) впала в тисячі разів. Обидві сторони змушені терміново переглядати роль і конструкцію бойових машин, оснащуючи її додатковим захистом (антидроновим захистом, комплексами РЕБ), який, однак, не завжди є ефективним. Окрім класичних засобів повітряного нападу для підрозділів в обороні виникла додаткова загроза з повітря, що потребує нових підходів до маскуванню та фортифікаційного обладнання позицій.

Водночас така технологічна еволюція зумовлює поступове зменшення кількості особового складу на передньому краю. Оскільки ситуаційна обізнаність і летальність поля бою роблять перебування людини на відкритій місцевості чи у великих скупченнях практично фатальним, це стимулює розвиток безпілотних наземних платформ для логістики, облаштування мінно-вибухових інженерних загороджень, вогневої підтримки та медичної евакуації.

Паралельно з розвитком безпілотних систем відбувалася й еволюція засобів протидії. Радіоелектронна боротьба з виду бойового забезпечення перетворилася на один із ключових елементів сучасного загальновійськового бою. Ефективність будь-якого дрона, що керується по радіоканалу, безпосередньо залежить від його здатності подолати засоби РЕБ противника.

Російські збройні сили, маючи значні напрацювання у цій сфері ще з радянських часів, змогли розгорнути на фронті щільну мережу систем РЕБ [14]. Обидві сторони постійно працюють над підвищенням стійкості безпілотних систем до засобів РЕБ. Ідеться про використання передавачів зі швидкою зміною частот, більш потужних антен, а також розроблення дронів, які менш залежні від радіоканалу та супутникової навігації. Отже,

наявність ефективного «купола», що створюють засоби РЕБ над бойовими позиціями, може повністю дезорієнтувати противника, позбавивши його переваг як у повітряній розвідці, так і в застосуванні ударних дронів. Це створює можливості для проведення власних наступальних дій, маневру чи ротації підрозділів.

Наступним етапом розвитку безпілотних систем стало використання оптоволоконних кабелів для передачі сигналу керування, що робить дрон невразливим до радіоперешкод, а також упровадження елементів штучного інтелекту для автономної навігації за візуальними орієнтирами (machine vision) та автоматичного захоплення цілі. Протидія таким викликам потребує нових підходів і рішень.

Під впливом нових загроз, насамперед дронів і високоточних боєприпасів, змінилася й сама структура бойових позицій. Головним принципом стало уникнення концентрації та максимальне розосередження.

Замість великих, розрахованих на ціле відділення бліндажів, які є привабливою й легкою ціллю для точного влучання FPV-дрона чи артилерійського снаряда, піхотні підрозділи дедалі частіше використовують індивідуальні або розраховані на 2–3 особи укриття, так звані «лисячі нори» або просто «нори». Вони значно менш помітні, а їх ураження не призводить до великих одномоментних втрат.

Траншеї та ходи сполучення стали глибшими, що забезпечує кращий захист від уламків і дає змогу безпечніше пересуватись у повний зріст, зокрема під час евакуації поранених. Обов'язковим елементом стали не лише укриття для бойової техніки, але й ретельне маскування позицій. Широко використовуються табельні маскувальні засоби, а також спеціальні антидронові сітки, які фізично перешкоджають влучанню FPV-дронів у техніку чи вхід в укриття, а з недавнього часу такими сітками обладнуються й логістичні шляхи (дороги).

Крім того, значно зросла роль хибних бойових і вогневих позицій. Обладнання макетів техніки, імітація траншей та вогневих позицій уможливило введення противника в оману, змушуючи його витратити боєприпаси на неіснуючі цілі й викривати власні вогневі засоби. Так інженерне обладнання оборони еволюціонувало від простого створення фізичного захисту до активного формування у свідомості противника хибного уявлення про поле бою.

Технологічні та інженерні зміни на полі бою неминуче зумовили глибоку трансформацію філософії управління військами. Жорсткі, ієрархічні моделі командування і тактика, розрахована на дії великими підрозділами, виявилися неефективними. Натомість актуалізувалися гнучкість, ініціатива на місцях і здатність малих груп діяти автономно у межах єдиного задуму.

Однією з ключових відмінностей між силами оборони України і збройними силами російської федерації є підхід до управління. Сили оборони України ще з 2014 р. розпочали впровадження філософії децентралізованого командування, відомої в НАТО як Mission Command. Сутність цього підходу полягає в тому, що старший командир визначає загальний намір (мету) бою (операції) і виділяє необхідні ресурси, водночас надаючи підлеглим командирам максимальну свободу у виборі способів досягнення цієї мети [8, 9].

Така модель, що ґрунтується на довірі, високому рівні підготовки та особистій ініціативі молодших офіцерів і сержантів, різко контрастує з традиційною для російської армії жорсткою, централізованою вертикаллю управління. У російській системі будь-яке рішення має узгоджуватися старшим командиром, а ініціатива на місцях не заохочується і часто карається.

На сучасному «прозорому» й надзвичайно динамічному полі бою, де обстановка може змінюватися щохвилини, централізоване мікроуправління стає фізично неможливим і контрпродуктивним. Часу на доповідь у вищий штаб та отримання наказу просто немає. Здатність командира відділення, взводу чи роти самостійно оцінити ситуацію, прийняти адекватне рішення і взяти на себе відповідальність стає вирішальним чинником не лише виконання завдання, а й виживання підрозділу. Досвід, отриманий в АТО (ООС), коли українські командири часто діяли в умовах нестабільного зв'язку й нечітких наказів, став основою такого підходу. Тож децентралізація командування – не просто запозичена доктрина, а вимушена необхідність, яка перетворилася на ключову асиметричну перевагу.

Вплив зазначених вище чинників позначився на перебігу бойових дій і війни загалом, значних змін зазнала й тактика. Надзвичайна летальність сучасного поля бою, зумовлена масовим застосуванням артилерії та дронів, практично унеможливила класичну тактику оборонного

бою, засновану на утриманні суцільного переднього краю силами великих підрозділів. Будь-яке скупчення особового складу негайно виявляється і стає ціллю для вогневого ураження.

Це докорінно змінило тактику піхотних підрозділів. По-перше, основною бойовою одиницею на полі бою стала мала піхотна група, менш помітна, більш мобільна та гнучка. По-друге, змінився сам характер бою. Через щільні інженерні загородження та постійне спостереження з повітря просування можливе лише по вузьких, заздалегідь визначених «каналах»: лісосмугах, руїнах будівель, складках місцевості тощо. Бій перетворився на послідовність бойових зіткнень малих груп за контроль над окремими укриттями, що нагадує бої у міській забудові.

Відбувся концептуальний перехід від оборони лінії до оборони зони відповідальності. Завданням підрозділу тепер є не стільки фізичне утримання певних бойових позицій, опорних пунктів чи районів оборони, скільки встановлення вогневого контролю над певною ділянкою місцевості. Оборона будується як мережа розосереджених, добре замаскованих і пов'язаних між собою вогневих позицій та укриттів. У разі виявлення противника, що

намагається просунути, по ньому завдається вогневе ураження та відкривається перехресний вогонь із кількох позицій. Після цього групи можуть швидко змінити позиції, аби уникнути вогню у відповідь. Така тактика вимагає від кожного бійця високого рівня індивідуальної підготовки, бездоганних навичок маскуванню, орієнтування на місцевості та вміння діяти у складі невеликої бойової групи.

Загалом результати вивчення характеру змін у веденні оборонного бою протягом російсько-української війни подано у табл. 1.

Наведені зміни у підготовці й веденні оборонного бою, зокрема, були зумовлені і зміною тактики дій противника.

Після початкового етапу повномасштабного вторгнення збройні сили російської федерації, усвідомивши неефективність концепції батальйонно-тактичних груп (БТГр), також продемонстрували здатність до адаптації, хоча й реактивної. Неспроможність БТГр виконувати поставлені завдання у сучасних умовах змусила російське командування перейти до функціонального розподілу сил і тактики використання штурмових загонів. Типовим прикладом є штурмові загоны «Storm-Z», укомплектовані переважно засудженими. Вони використовуються для найнебезпечніших наступальних дій.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика елементів оборонного бою за етапами війни

Елемент	Період АТО/ООС (2014–2022)	Початковий етап вторгнення (2022)	Позиційний етап (2023–2025)
Основна тактична одиниця	Взвод в опорному пункті	Батальйон/рота у маневреній обороні	Мала піхотна група
Характер оборони	Статична, позиційна оборона позицій	Маневрена оборона, бої у міській забудові	Глибоко ешелонована, зонна оборона
Розвідка	Візуальне спостереження, обмежене використання БПЛА для коригування вогневого ураження	Агентурна розвідка, БПЛА типу Bayraktar TB2, розвідувальні дані партнерів, початок застосування малих БПЛА коптерного типу	Широке застосування малих БПЛА на рівні відділення, взводу, роти
Фортифікаційне обладнання	Окопи, траншеї, бліндажі, локальні опорні пункти взводу	Непідготовлені або поспішно створені бойові позиції, використання природних і штучних перешкод	Глибоко ешелоновані лінії оборони, щільні інженерні загородження, «нори»
Вогневе ураження	Артилерійські дуелі, міномети, стрілецька зброя	Масоване застосування артилерії, ПТРК, удари Bayraktar TB2	Інтеграція «БПЛА–артилерія», FPV-дрони як високоточна зброя, касетні боєприпаси
Управління	Централізоване з елементами ініціативи на місцях	Кризове управління, прискорений перехід до децентралізації	Широке впровадження децентралізованого управління (Mission Command)

Підготовлені підрозділи, як-от повітряно-десантні війська й морська піхота, застосовуються для розвитку успіху на ключових напрямках.

Основною наступальною тактикою російських військ стали так звані «м'ясні штурми» – хвилі атак, які проводяться з мінімальною підтримкою бронетехніки. Головна мета цих атак полягає не стільки у захопленні території, скільки у виявленні системи вогню українських підрозділів, змушенні їх витратити боєкомплект і виснажити фізично й морально. Після того, як українські позиції виявлено і придушено артилерією та ударами авіації, у бій вступають більш підготовлені штурмові групи.

У подальшому основним способом дій противника у наступальному бою стало застосування легкої автомобільної техніки, мотоциклів, квадроциклів і навіть електросамокатів для швидкого переміщення штурмових груп якомога ближче до переднього краю підрозділів сил оборони України. Це зумовило активізацію застосування вибухових і невибухових інженерних загороджень на напрямках висунування противника. На сьогодні головною тактикою наступальних дій противника є безперервне застосування малих піхотних груп у складі 2–3 осіб із завданням перетнути передній край наших сил, накопичитися й закріпитись у глибині бойових порядків. Водночас російське командування активно застосовує ударні БПЛА для перерізання логістичних шляхів підрозділам сил оборони України. Слід зазначити про ефективність такої тактики противника, вона уможливила просування підрозділів, хоча й ціною значних втрат.

В обороні російські війська роблять ставку на потужне інженерне обладнання позицій і перевагу в артилерії та авіації. Їхня тактика оборонного бою є жорсткою, статичною й розрахована на ураження сил противника у заздалегідь підготовлених «вогневих мішках».

Висновки й перспективи подальших досліджень. Досвід російсько-української війни, особливо її повномасштабної фази, зумовив значні зміни в теорії і практиці оборонного бою. Аналіз цієї еволюції дає змогу зробити низку узагальнюючих висновків.

Оборонний бій від статичного, лінійного утримання позицій еволюціонував до динамічного, зонного контролю над місцевістю. Якщо раніше в основу оборони покладалася концентрація живої сили й вогневих засобів у підготовлених опорних пунктах, то сьогодні ключовим чинником успіху є інформаційна перевага, швидкість реакції та здатність до розосереджених дій. Тепер вирішальну роль відіграє не кількість сил і засобів, а швидкість циклу «виявлення-ідентифікація-ураження». Технології, зокрема безпілотні системи та

засоби радіоелектронної боротьби, перетворилися з допоміжних засобів на системоутворюючі елементи оборони, що визначають саму її архітектуру. Забезпечення ситуаційної обізнаності і поле бою, яке стало надзвичайно летальним, нівелювали цінність масованих ударів військами за підтримки бойової техніки і вивело на перший план тактику малих піхотних груп і дешеві, але масові високоточні засоби ураження.

Подальша еволюція оборонного бою, ймовірно, рухатиметься в напрямі ще більшої роботизації та автономізації поля бою. Боротьба за домінування в електромагнітному спектрі лише посилюватиметься. Можна очікувати масової появи «роїв дронів», керованих штучним інтелектом, здатних до колективних, скоординованих дій без прямого втручання оператора. Паралельно розвиватимуться й наземні роботизовані комплекси, які візьмуть на себе найнебезпечніші функції: штурмові дії, пророблення проходів в інженерних загородженнях, логістику та медичну евакуацію з переднього краю. Вирішальне значення у бойових діях матиме розвиток систем ситуаційної обізнаності, стійкості каналів зв'язку та здатності обробляти величезні масиви розвідувальних даних у режимі реального часу. Перевагу матиме та сторона, яка зможе швидше імплементувати передові технологічні рішення та ефективніше інтегрувати їх у своє воєнне мистецтво й організаційну структуру.

Перспективою подальших досліджень у цій сфері є вивчення розвитку та зміни тактики наступального бою. Аналогічно до цього дослідження слід проаналізувати, як змінилися форми і способи ведення наступу в умовах ситуаційної обізнаності й масового застосування ударних БПЛА різних типів, а також наземних роботизованих платформ.

Перелік джерел посилання

1. ТКП 7-000(162)01.01. Збірник матеріалів вивчення бойового досвіду російсько-української війни 2022 року : тактична публікація Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу спільно з зацікавленими структурними підрозділами науково-дослідних установ Збройних Сил України. Київ : Генеральний штаб Збройних Сил України, 2022.

2. Watling, J., Reynolds, N. Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine. Royal United Services Institute, Special Report. 19 May 2023. URL: <https://h7.cl/1jJYT> (accessed: 23.08.2025).

3. Watling, J., Reynolds, N. Tactical Developments During the Third Year of the Russo-Ukrainian War. Royal United Services Institute,

2025. URL: <https://surl.li/mvozwz> (accessed: 23 August 2025).

4. Russian Offensive Campaign Assessment. Institute for the Study of War. 2025. URL: <https://surl.li/sbjtvt> (accessed: 23 August 2025).

5. Як БПЛА докорінно змінили сутність піхотного бою. *Мілітарний*. 2025. URL: <https://surl.li/lrnhlu> (дата звернення: 29.08.2025).

6. Дрони всюди. Як технологічна революція на полі бою в Україні змінює сучасну війну (WP). *Texty.org.ua*. 2023. URL: <https://surl.li/euytmd> (дата звернення: 26.08.2025).

7. Революція FPV-дронів в Україні: як вони змінили хід війни. *Kyiv Post*. 2025. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/47569> (дата звернення: 26.08.2025).

8. Корендович В. С., Чірікалов О. С. Проблема децентралізації управління військами (силами) в гібридній війні. *Наука і оборона*. 2020. № 3. С. 32–40.

9. Як децентралізований підхід допомагає СОУ у війні з авторитарною росією – The Economist. *Texty.org.ua*. 2022. URL: <https://h7.cl/1jJXM> (дата звернення: 29.08.2025).

10. Бойовий статут механізованих та танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина III. Взвод, відділення, екіпаж танка : затв. наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 25.05.2016 № 238. Київ : Алерта, 2022.

11. Луцевят О. І., Волошин І. І., Ярошенко Я. В., Роговець О. В. Фактори, що впливають на ефективність системи ситуаційної обізнаності з урахуванням інформації від безпілотних авіаційних комплексів в операції угруповання об'єднаних сил. *Повітряна міць України*. 2024. № 2 (7). С. 24–30. URL: <https://h7.cl/1jK27> (дата звернення: 30.08.2025).

12. Україна представила власну систему ситуаційної обізнаності Delta. *Мілітарні*. 2022. URL: <https://surl.li/bmnffi> (дата звернення: 30.08.2025).

13. Масштабна цифровізація: навіщо військовим система ситуаційної обізнаності DELTA. Інтерв'ю. *АрміяInform*. 2025. URL: <https://h7.cl/1eVIY> (дата звернення: 30.08.2025).

14. Довідник військового зв'язківця. Засоби радіоелектронної боротьби та розвідки, які використовуються російською федерацією. Київ : ЦУЛІ, 2024. 64 с. URL: <https://h7.cl/1eVud> (дата звернення: 30.08.2025).

References

1. ТКР 7-000(162)01.01. Heneralnyi shtab Zbroinykh Syl Ukrainy (2022). *Zbirnyk materialiv vyvchennia boiovoho dosvidu rosiisko-ukrainskoi viiny 2022 roku : taktychna publikatsiia Holovnoho upravlinnia doktryn ta pidhotovky Heneralnoho*

shtabu spilno z zatsikavlenymy strukturnyymi pidrozdilamy naukovo-doslidnykh ustanov Zbroinykh Syl Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

2. Watling, J., Reynolds, N. (2023). Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine. Royal United Services Institute, Special Report. Retrieved from: <https://static.rusi.org/403-SR-Russian-Tactics-web-final.pdf> (accessed 23 August 2025) [in English].

3. Watling, J., Reynolds, N. (2025). Tactical Developments During the Third Year of the Russo-Ukrainian War. Royal United Services Institute. Retrieved from: <https://surl.li/mvozwz> (accessed 23 August 2025) [in English].

4. Institute for the Study of War (2025). Russian Offensive Campaign Assessment. Retrieved from: <https://surl.li/sbjtvt> (accessed 23 August 2025) [in English].

5. Militaryni (2025). *Yak BPLA dokorinno zminyly sutnist pikhotnoho boiu* [How UAVs have fundamentally changed the nature of infantry combat]. Retrieved from: <https://surl.li/lrnhlu> (accessed 29 August 2025) [in Ukrainian].

6. Texty.org.ua (2023). *Drony vsiudy. Yak tekhnolohichna revoliutsiia na poli boiu v Ukraini zminiue suchasnu viinu – WP* [Drones are everywhere. How a technological revolution on the battlefield in Ukraine is changing modern warfare – WP]. Retrieved from: <https://surl.li/euytmd> (accessed 26 August 2025) [in Ukrainian].

7. Kyiv Post (2025). *Revoliutsiia FPV-droniv v Ukraini: yak vony zminyly khid viiny* [The FPV drone revolution in Ukraine: how they changed the course of the war]. Retrieved from: <https://www.kyivpost.com/uk/post/47569> (accessed 26 August 2025) [in Ukrainian].

8. Korendovych V. S., Chirikalov O. S. (2020). *Problema detsentralizatsii upravlinnia viiskamy (sylamy) v hibrydnoi viini* [The problem of decentralization of command of troops (forces) in hybrid warfare]. *Nauka i oborona*, no. 3, pp. 32–40 [in Ukrainian].

9. Texty.org.ua (2022). *Yak detsentralizovanyi pidkhid dopomahaie SOU u viini z avtorytarnoiu Rosiieiu – The Economist* [How a decentralized approach helps the SOU in the war against authoritarian Russia – The Economist] Retrieved from: <https://surl.li/nmvatm> (accessed 29 August 2025) [in Ukrainian].

10. *Boiovyi statut mekhanizovanykh ta tankovykh viisk Sukhoputnykh viisk Zbroinykh Syl Ukrainy. Chastyna III. Vzvod, viddilennia, ekipazh tanka : zatv. nakazom komanduvacha Sukhoputnykh viisk Zbroinykh Syl Ukrainy № 238* [Combat statute of mechanized and tank troops of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine Part 3. Platoon, squad, tank crew activity no. 238]. (2016, May 25). Kyiv : Alerta [in Ukrainian].

11. Lutseviat O. I., Voloshyn I. I., Yaroshenko Ya. V., Rohovets O. V. (2024).

Faktory, shcho vplyvaiut na efektyvnist systemy sytuatsiinoi obiznanosti z urakhuvanniam informatsii vid bezpilotnykh aviatsiinykh kompleksiv v operatsii uhrupovannia obiednanykh syl [Factors affecting the effectiveness of the situational awareness system considering information from unmanned aerial systems in the operation of the joint forces grouping]. *Povitriana mits Ukrainy*, no. 2 (7), pp. 24–30 [in Ukrainian].

12. Militarnyi (2022). *Ukraina predstavyla vlasnu systemu sytuatsiinoi obiznanosti Delta* [Ukraine has presented its own Delta situational awareness system]. Retrieved from: <https://surl.luh.gov.ua/bmnffi> (accessed 30 August 2025) [in Ukrainian].

13. АрміяInform (2025). *Masshtabna tsvyvrovizatsiia: navishcho viiskovym systema sytuatsiinoi obiznanosti DELTA*. Interview [Large-scale digitalization: why the military needs the DELTA situational awareness system. Interview]. Retrieved from: <https://h7.cl/1eVIY> (accessed 30 August 2025) [in Ukrainian].

14. TsUL (2024). *Dovidnyk viiskovoho zviazkivtsia. Zasoby radioelektronnoi borotby ta rozvidky, yaki vykorystovuiutsia rosiiskoiu federatsiieiu* [Military Signalman's Handbook. Electronic warfare and reconnaissance tools used by the Russian Federation]. Kyiv. Retrieved from: <https://h7.cl/1eVud> (accessed 30 August 2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції / Received: 10.10.2025

Прорецензовано / Revised: 23.10.2025

Схвалено до друку / Accepted: 31.10.2025

POLIAKOV VADYM

*Chief of the Center for Postgraduate Education,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8434-2336>*

LEHENCHUK SERHII

*Senior Lecturer of Department of Reconnaissance,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-3993-7104>*

DEFENSIVE COMBAT IN MODERN CONDITIONS: LESSONS FROM THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

An analysis has been conducted on the changes in the organization and conduct of defensive combat since the beginning of the Russian Federation's aggression in 2014 and after the full-scale invasion in 2022 to the present time. The work examines the transformation of methods for conducting defensive combat, the use of the latest technologies and engineering support, from positional defense during the ATO (JFO) period to modern high-tech and maneuverable defense. Special attention is given to mutual situational awareness on the battlefield, caused by the widespread use of UAVs, including FPV drones, which have enabled high-precision strikes at the level of small units, and the increasing role of electronic warfare. Changes in the tactics of mechanized units and the implementation of a decentralized command model (Mission Command) in the Ukrainian defense forces have been studied. The work includes a comparative analysis of the stages of the war, conclusions regarding key changes, and a forecast of the further development of defensive combat.

The experience of the Russian-Ukrainian war, especially its full-scale phase, has led to significant changes in the theory and practice of defensive combat. Analyzing this evolution makes it possible to draw a number of general conclusions.

Defensive combat has evolved from static, linear holding of positions to dynamic, zone-based control of the terrain. If previously the basis of defense was the concentration of manpower and firepower in prepared strongpoints, today the key factor for success is informational advantage, speed of response, and the ability to conduct dispersed actions.

The further evolution of defensive combat is likely to move towards even greater robotization and autonomy on the battlefield.

Keywords: *Ukrainian Defense Forces; defensive battle; offensive battle; tactics; stronghold; enemy; situational awareness; unmanned aerial vehicles.*